

В.А. Колеснікова

НОВІ НАДХОДЖЕННЯ ДО НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ІНСТИТУТУ АРХЕОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Підтримуючи започатковану традицію ознайомлення читачів журналу з найбільш цікавими надходженнями до бібліотеки Інституту археології НАН України, пропонуємо Вашій увазі огляд літератури, яку ми отримали протягом 4 кварталу 2002 — 1 кварталу 2003 рр. Огляд побудовано за хронологічним принципом. Роботи загального характеру подані в кінці огляду.

Маємо нагоду в черговий раз висловити щиру подяку всім, хто надіслав до нас свої книжки, та сподіваємося на подальші надходження.

Вишняцький Л.Б. Введение в преисторию. Проблемы антропогенеза и становления культуры: Курс лекций. — Кишинев: Высш. антропол. шк., 2002. — 312 с.

Книга відомого петербурзького дослідника Л.Б. Вишняцького репрезентує курс лекцій, що були прочитані ним у Вищій антропологічній школі (Кишинев). У доступній та захоплюючій манері автор знайомить читача з преісторією — історією людства у дописемний період, із сучасними уявленнями про первісне суспільство, з проблемами, що нині цікавлять наукове співтовариство. Виразний ілюстраційний матеріал сприяє кращому розумінню тексту.

Кам'яна доба України: Зб. наук. статей. — Київ: Шлях, 2002. — 172 с.: іл.

Збірник наукових праць, що відкриває серію, присвячену 90-річчю з дня народження відомого вченого Валентина Миколайовича Даниленка (1913—1982). Вона містить праці співробітників відділу археології кам'яного віку Інституту археології НАН України та інших наукових установ України, присвячені актуальним проблемам палеоліту, мезоліту та неоліту південного заходу Східної Європи.

Кам'яна доба України: Зб. наук. статей. — Київ: Шлях, 2003. — 220 с.: іл.

Другий випуск серії присвячено пам'яті відомого українського палеолітознавця, дослідника кам'яної доби Криму Юрія Георгійовича Колосова (1924—202). Збірник містить статті співробітників відділу археології кам'яного віку Інституту археології НАН України, де багато років працював учений, та фахівців з інших установ України.

© В.А. КОЛЕСНИКОВА, 2003

Козенкова В.И. У истоках горского менталитета: Могильник эпохи поздней бронзы — раннего железа у аула Сержень-Юрт, Чечня (материалы по изучению историко-культурного наследия Северного Кавказа. Вып. 3. — Москва: Памятники ист. мысли, 2002. — 232 с.: ил.

Монографію присвячено могильнику кобанської культури, що є ключовою пам'яткою для розуміння подій кінця II — першої половини I тис. до н. е. на Північному Кавказі. У книзі подано опис поховань, поховального інвентарю, періодизацію та хронологію могильника, досліджено поховальні традиції та обряди.

Феномен алтайских мумий. — Новосибирск: Изд-во археологии и этнографии СО РАН, 2000. — 320 с.

У монографії узагальнено матеріали комплексного вивчення унікальних поховань з муміями чоловіка і жінки, знайдених на плато Укок (Алтай). Висвітлено археологічні аспекти дослідження: методика розкопок, муміфікація та бальзамування, культурогенез, технології давніх виробництв, хронологія об'єктів. Проаналізовано речовий склад знахідок. Наведено результати антропологічного, патолого-анатомічного, медико-біологічного та генетичного вивчення мумій, а також результати палеонтологічних та палеоботаничних досліджень решток коней та рослин. Окремий розділ присвячено питанню консервації і реставрації.

Кузьмина Е.Е. Мифология и искусство скифов и бактрийцев (Культурологические очерки). — Москва, 2002. — 288 с.: ил.

У книзі наведено аналіз змісту творів мистецтва скіфів. На основі давніх релігійно-міфологічних текстів Ригведи й Атхарваведи індоіранців та Авести іранців автор реконструює міфологію скіфів і показує, що особливості міфологічного мислення пояснюють специфіку скіфського звіриного стилю, образи і композиції їх мистецтва. Розглянуто також питання семантики мистецтва Бактриї та впливу бактрийської художньої школи в степах.

Карышковский П.О. Монетное дело и денежное обращение Ольвии (IV в до н. э. — IV в. н. э.). — Одесса, 2003. — 684 с.

Видання містить повний текст докторської дисертації П.О. Карышковського — провідного дослідника в галузі історії стародавнього

світу, нумізматики та епіграфіки. Робота є найбільш повним зібранням інформації з монетної справи Ольвії. Наведено покажчик опублікованих праць П.О. Каришковського і таблиці ольвійських монет.

Седов В.В. Славяне: Историко-археологическое исследование. — Москва: Языки славян. культуры, 2002. — 624 с.: ил.

У книзі досліджено історію слов'ян того часу, коли вони складали етнічну та мовну єдність. Праця охоплює період від I тис. до н. е., коли слов'яни, що вийшли з давньоєвропейської спільності, розпочали самостійний шлях розвитку, до раннього середньовіччя включно, коли слов'янська єдність розпалася і почали формуватися окремі слов'янські етноси та мови.

Могильников В.А. Кочевники северо-западных предгорий Алтая в IX—XI веках. — Москва: Наука, 2002. — 362 с.: ил.

У монографії наведено аналіз матеріалу археологічних пам'яток доби середньовіччя, розташованих у степових північно-західних передгір'ях Алтая та пов'язаних з трьома групами кочовиків — кімаками, киргизами, огузами. Описано специфіку поховального ритуалу цих груп та особливості інвентарю поховань. Розглянуто питання взаємодії згаданих народів, їх взаємовідносини з сусідами і розвиток культури.

Шинаков Е.А. Образование древнерусского государства: Сравнительно-исторический аспект. — Брянск: Изд-во Брянск. ун-та, 2002. — 488 с.

Автор монографії д-р істор. наук Е.А. Шинаков на основі компаративістських методів і комплексного застосування джерел по-новому розглядає історію створення Давньоруської держави, фактично вперше подає цілісну картину цього процесу і структуру ранньої державності на Русі.

Толочко П. Ярослав Мудрий. — Київ: Видавн. дім «Альтернатива», 2002. — 272 с.: ил.

Книгу видано в розрахований на масового читача серії «Особистість і доба». У монографії викладено багатий документальний матеріал, присвячений життю та діяльності видатного будівничого Київської Русі Ярослава Мудрого.

Котляр М. Данило Галицький. Біографічний нарис. — Київ: Видавн. дім «Альтернатива», 2002. — 328 с.: ил.

У книзі, яка вийшла друком у вищезгаданій серії «Особистість і доба», подано життєпис видатного князя Данила Романовича Галицького. Життєпис створено на основі великого кола вітчизняних і зарубіжних джерел, він є підсумком багаторічних досліджень автора.

Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За ред. чл.-кор. НАН

України М.Ф. Котляра. — Київ: Наук. думка, 2002. — 400 с.

Це перше в науці коментоване, споряджене дослідницькими статтями видання Галицько-Волинського літопису XIII ст. — важливого та єдиного джерела з політичної, соціальної, економічної та культурної історії Південно-Західної Русі, зв'язків з іншими давноруськими землями і зарубіжними країнами. Видання здійснено за найсправнішим Хлебниковським списком, до нього додано докладний науковий коментар. Наведено ім'єсний і географічний покажчики.

Климовський С.І. Соціальна топографія Києва XI — середини XVII сторіччя. — Київ: Стилос, 2002. — 230 с.

У монографії розглянуто історію Києва як історію еволюції розгалуженої соціальної системи. Досліджено роль і значення таких її складових, як Поділ, Печерське містечко, Старе городище (Софійська слобода), Біскупське містечко, та інших поселень і окремих місцевостей у процесі формування міського простору Києва. Поточнено окремі питання історичної топографії та демографії. Проаналізовано вплив на розвиток Києва норм Магдсбургського права і повноту їх використання. Наведено картосхеми земельних володінь і динаміки розвитку міста впродовж XVI — середини XVII ст.

Ладога и ее соседи в эпоху средневековья: Сб. науч. статей. — СПб., 2002. — 311 с.: ил.

Збірник підготовлено переважно співробітниками відділу слов'яно-фінської археології Інституту історії матеріальної культури Російської АН та присвячено проблемам археології, історії та культури Північної Русі, передусім стародавньої Ладogi, а також міжнародній торгівлі та культурним зв'язкам Русі та сусідніх країн.

Мазуров А.Б. Средневековая Коломна в XIV — первой трети XVI вв.: комплексное исследование региональных аспектов становления единого Русского государства. — Москва: Александрия, 2001. — 524 с.: ил.

Монографію присвячено комплексному дослідженню політичної історії, історичної географії, історії церковної організації, топографії та культури одного з великих міст Північно-Східної Русі — Коломни, що була в XIV—XV ст. вотчиною великого князя московського.

Назаров В.В. Гидроархеологическая карта черноморской акватории Украины (памятника античной и средневековой эпох). — Киев: Стилос, 2003. — 160 с.: 26 карт.

У монографії наведено перше докладне зведення гідроархеологічних пам'яток доби античності та середньовіччя, що розташовані на українській ділянці чорноморського шельфу, а також історію гідроархеологічних дослі-

дзень у Північному Причорномор'ї і географічну характеристику регіону.

Археологічна карта Київщини. Фастівський район / Авт. А.І. Готун, С.Д. Лисенко, О.В. Петраускас, Р.Г. Шишкін. — Київ, 2002. — 247 с.: іл.

Працю присвячено систематизації археологічних пам'яток Фастівського р-ну Київської обл. Розглянуто питання складання археологічних карт, висвітлено основні етапи польових досліджень регіону, наведено каталог археологічних пунктів. Окремі питання присвячено впорядкуванню свідчень письмових джерел про населені пункти та окремі місцевості району.

Археологическое изучение Подмосквья (Дмитров, Мытищи, Тарасовка): Труды Подмосковской экспедиции Института археологии РАН. Т. 1. — Москва, 2002. — 314 с.: ил.

У збірнику опубліковано результати досліджень, проведених Підмосковною експедицією Інституту археології. У науковий обіг введено матеріали доби середньовіччя — нового часу.

Павленко Ю.В. История мировой цивилизации. Философский анализ. — Киев: Феникс, 2002. — 760 с.

Книга є першим у вітчизняній філософсько-історичній думці узагальненим усвідомленням шляху людства від часів ранньої первісності до нашого часу. На міждисциплінарному рівні синтезовано дані історії, археології, порівняно-історичного мовознавства, етнології, культурології, релігієзнавства, історії філософії та інших наук для отримання уза-

гальної картини минулого і сучасного стану світової цивілізації.

European Prehistory. A Survey / Ed. S. Milisauskas. — New York: Kluwer Academic Plenum Publishers, 2002. — 446 p.

Праця є оглядом первісної археології Європи — від раннього палеоліту до залізного віку включно. В окремих розділах розглянуто виробничі технології, економіку, характер поселень, соціальні структури та ідеологію певних археологічних періодів.

Balcer B., Machnik J., Sitek J. Z prazdiejov Rostocza na ziemi Zamolskiej. — Krakow: DEKA, 2002. — 230 s.

Книгу присвячено археологічним пам'яткам Росточчя — одного з малодосліджених регіонів сходу Польщі. Наведено опис окремих пам'яток, аналіз археологічних матеріалів, культурно-хронологічну інтерпретацію поселень. У додатку подано реконструкцію розлиності регіону за останні 12 тис. років.

Dergacev V. Die aneolithischen und bronzezeitlichen Metallfunde aus Moldavien. — Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2002 (Prahistorische Broncefunde. Abteilung XX. Bd. 4. — 250, tabl.

Книга відомого молдавського археолога В.А. Дергачева є каталогом металевих виробів енеоліту та доби бронзи з території Молдови та південно-західної частини України. В окремих розділах, присвячених культурам енеоліту та доби бронзи, розглянуто вироби з металу: знаряддя праці, зброю, прикраси, ливарські форми тощо. Каталог добре ілюстровано і супроводжено картами поширення окремих типів знахідок.

НОВЕ ВИДАННЯ ПИСЕМНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ІСТОРІЇ ВІЗАНТІЇ

Протягом 2003 р. побачить світ нова книжкова серія «Византийская историческая библиотека», що готується до друку видавництвом «Александрия» (Рязань, Росія). Шість томів цієї серії міститимуть кілька надзвичайно важливих і нині раритетних першоджерел до історії Візантії, необхідність у перевиданні

яких існує вже не один десяток років, оскільки деякі праці середньовічних істориків останній раз публікувалися понад півтора століття тому.

Перші томи видання присвячено праці видатного істориографа Нікіти Хоніата (середина XII ст. — 1213 р., за іншими даними 1155—1217 рр.) «История от времени царствования Иоанна Комнина» (т. 1: 1118—1185; т. 2: 1186—1206), в якій розглянуто

© С.А. ГОРБАНЕНКО, Е.А. КРАВЧЕНКО, 2003